

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมไว้หลายประการ ดังเช่น สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา สิทธิในการได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ นอกจากนี้ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อย่างเหมาะสม รวมไปถึงสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม และยังได้บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยงาน องค์กร หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยงาน องค์กร หรือเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ศาลปกครองซึ่งเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างทั้งสองฝ่ายจะต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณี โดยจะต้องรักษาประโยชน์สาธารณะและคุ้มครองฝ่ายเอกชนจากการใช้อำนาจอันมิชอบของหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย นอกจากนี้ ศาลปกครองยังเป็นสถาบันที่ประชาชนคาดหวังว่าจะแก้ไขปัญหาข้อพิพาทระหว่างฝ่ายเอกชนกับหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ศาลปกครองให้ความสำคัญกับคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษโดยมีการจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นเพื่อบริหารจัดการคดีแยกต่างหากจากคดีประเภทอื่น นับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดโครงสร้างขององค์กรที่นำมาใช้เพื่อให้สอดคล้องรองรับกับลักษณะเฉพาะของคดีสิ่งแวดล้อม ส่วนวิธีพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 และจะต้องดำเนินการตามคำแนะนำของประธานศาลปกครองสูงสุด ในการดำเนินคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมลงวันที่ 29 มิถุนายน 2554 ซึ่งไม่มีผลบังคับเป็นกฎหมาย ดังนั้นในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้นำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาท

การใช้สิทธิทางศาลโดยการฟ้องคดีต่อศาลแม้เป็นหนทางในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นไปด้วยความรอบคอบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่การฟ้องคดีต่อศาลมิใช่หนทางเดียวหรือเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการระงับข้อพิพาททางปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วิธีการอื่นๆ บางวิธีหากนำมาใช้อย่างเหมาะสม ก็อาจระงับข้อพิพาทที่ได้ผลดีและยังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคู่กรณีและสภาพสิ่งแวดล้อมมากกว่าการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการพิจารณาคดีของศาลปกครองได้ จากการศึกษาพบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทลักษณะหนึ่งซึ่งอาศัยความสมัครใจและความร่วมมือของคู่กรณีในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีคนกลางคือศาลหรือบุคคลอื่นที่เรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ยเข้ามาทำหน้าที่ช่วยคู่กรณีในการหาหนทางที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นให้เป็นที่ยอมรับของคู่กรณี เมื่อข้อพิพาทที่เกิดขึ้นสามารถระงับลงได้โดยการไกล่เกลี่ย คดีจึงไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีโดยศาล และเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยลดปริมาณคดีที่รอการพิจารณาจากศาล เป็นการประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรต่างๆ ที่ต้องใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามปกติ หากมีการนำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลปกครอง จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเสร็จสิ้นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยคงไว้ซึ่งการรักษาประโยชน์สาธารณะและเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง เนื่องจากการมีกระบวนการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมที่รวดเร็วทำให้ข้อพิพาทระงับลงไปได้โดยเร็ว ความเสียหายได้รับการเยียวยา ในภาพรวมทำให้ความสามัคคีกลับคืนมาในสังคม การระงับข้อพิพาททางเลือกจึงเป็นแนวคิดหนึ่งเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกใช้ในการระงับข้อพิพาท เพื่อให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นระงับลงอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้อีกทางหนึ่ง โดยที่การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมนอกจากจะหมายถึงการให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะได้ง่ายขึ้นแล้ว ยังหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการระงับข้อพิพาทในทางเลือกอื่นได้ด้วย มิใช่หมายถึงเพียงการใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลเท่านั้น

การระงับข้อพิพาททางเลือกมีหลายวิธี วิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมคือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่มีรูปแบบในการดำเนินการที่เป็นทางการ จึงมีความยืดหยุ่นในการดำเนินการสูง เน้นไปที่การมีส่วนร่วมของคู่กรณี โดยอาศัยการประนีประนอมซึ่งกันและกัน คู่กรณีสามารถแสดงข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ที่ตรงกัน การไกล่เกลี่ยจึงเป็นการยุติข้อพิพาทอย่างแท้จริงเพราะปัจจัยที่สำคัญในการใช้วิธีการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคือ ความสมัครใจของคู่กรณี จึงไม่มีการ

บังคับให้คู่กรณีเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ย เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างก็พอใจในข้อตกลงที่ทำขึ้นร่วมกันนั้น ข้อพิพาทนั้นจึงเป็นที่ยุติ ลงได้ด้วยความเป็นธรรมและเป็นที่พอใจแก่คู่กรณีด้วย การทำให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นยุติลงโดยทำให้คู่กรณีพึงพอใจจึงเป็นความยุติธรรมตามความรู้สึกนึกคิดของคน แม้จะไม่ใช่ความยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทโดยอาศัยความสมัครใจของคู่กรณี โดยเป็นการให้โอกาสฝ่ายเอกชนหรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนร่วมกับฝ่ายรัฐด้วย

1. บทสรุป

คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นคดีปกครองประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากคดีปกครองประเภทอื่น โดยไม่เพียงส่งผลกระทบต่อฝ่ายเอกชนผู้ได้รับความเสียหายเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่ในสถานที่นั้นรวมถึงสภาพแวดล้อมในพื้นที่เกิดเหตุก็ได้รับผลกระทบไปด้วยเช่นกัน คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและสังคมในวงกว้าง ขอบเขตของความเสียหายที่เกิดขึ้นพิสูจน์ได้ยาก บางครั้งความเสียหายนั้นไม่แสดงผลในทันที ต้องใช้ระยะเวลานาน ซึ่งมีผลให้ปริมาณของความเสียหายเพิ่มมากขึ้นไปตามไปด้วย ในข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมไม่เพียงแต่ผู้ฟ้องคดีที่ต้องการจะได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายไปก็ควรที่จะได้รับการฟื้นฟูบำรุงรักษาให้กลับมามีสภาพดั้งเดิมหรือใกล้เคียงกับสภาพเดิมให้มากที่สุดเพื่อให้คนรุ่นต่อไปจะได้ใช้ประโยชน์ด้วยเช่นกัน การเยียวยาความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญของคดีสิ่งแวดล้อม การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่เกิดจากการแพร่กระจายหรือการรั่วไหลของมลพิษยังมีข้อจำกัดทั้งในด้านค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องคดีและการพิสูจน์ความเสียหายของผู้เสียหาย ความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมต้องใช้เวลานานกว่าความเสียหายจะปรากฏ โดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดแก่สุขภาพของคน

ในการตัดสินข้อพิพาทดังกล่าวศาลปกครองจึงมีบทบาทที่สำคัญเพราะไม่เพียงแต่จะต้องมีองค์ความรู้ที่เชี่ยวชาญในการนำบทบัญญัติของกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการตัดสินคดีอย่างเป็นธรรมแล้ว ยังจะต้องสร้างบรรทัดฐานที่ดีในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต เพื่อเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อคนรุ่นหลังต่อไป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจในการระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และจะช่วยให้การบริหารจัดการคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของศาลปกครองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปัจจุบันการดำเนินคดีปกครอง

เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองยังมีปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง คือการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีปกครองจะต้องเป็นไปตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ในตุลาการศาลปกครองสูงสุดบัญญัติไว้ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการหลายขั้นตอน จึงต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นเวลานานกว่าที่ศาลปกครองจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ทำให้สิทธิของผู้ฟ้องคดีตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม ไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร การนำการไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นการระงับข้อพิพาทที่ไม่มีรูปแบบในการดำเนินการอย่างเคร่งครัด หนทางในการยุติข้อพิพาทจึงใช้ระยะเวลาน้อยกว่าการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดี แต่ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ในตุลาการศาลปกครองสูงสุดบัญญัติดังกล่าวยังไม่มีการบัญญัติในเรื่องของการนำการไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยให้ตุลาการศาลปกครองไต่ถามข้อพิพาทคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ จึงทำให้อำนาจศาลปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีปกครองอื่นต้องต้องเข้าสู่กระบวนการวิธีพิจารณาคดีปกครองตามปกติ ซึ่งใช้ระยะเวลานานกว่าที่คดีจะสิ้นสุดลง และคู่กรณีฝ่ายเอกชนไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในตัดสินปัญหาของตน การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในการนำแนวคิดเรื่องการไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น ผู้ศึกษาพบว่าประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมันซึ่งมีวิวัฒนาการทางด้านกฎหมายปกครองมาเป็นระยะเวลานานและเป็นต้นแบบในกฎหมายปกครองของไทย ได้นำการระงับข้อพิพาทโดยการไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีปกครอง โดยที่วิธีพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของทั้งสองประเทศก็ใช้วิธีพิจารณาคดีเช่นเดียวกับคดีปกครองอื่น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าสามารถนำการไต่ถามข้อพิพาทมาปรับใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของศาลปกครองได้ โดยมีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

1) การไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักการตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 3 วรรคสองบัญญัติไว้ว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” ในส่วนของหลักนิติธรรมนั้นประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 2 ประการคือหลักในเรื่องของกระทำการทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย และหลักในเรื่องไม่มีกฎหมายไม่มีอำนาจ

2) การที่ตุลาการศาลปกครองเข้ามามีบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความเหมาะสม เพราะองค์กรศาลปกครองมีพื้นฐานเป็นที่เชื่อถือศรัทธาของประชาชน ตุลาการศาลปกครองมีคุณลักษณะพื้นฐานในเรื่องของความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีอิสระ และมีความยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ศาลปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อมก็มีตุลาการศาลปกครองที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทรวมทั้งแนวความคิดของตุลาการศาลปกครองให้เข้ากับภาระหน้าที่ใหม่ดังกล่าวเพื่อให้การทำหน้าที่ในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพ

3) ส่วนประเภทของคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้น ซึ่งสามารถนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ได้ เป็นไปตามแนวทางของประเทศฝรั่งเศสคือ คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในกรณีที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือจากกฎ คำสั่งทางปกครองหรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร และคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

4) ช่วงเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นไปตามแนวทางของประเทศฝรั่งเศส คือในชั้นการตรวจคำฟ้องเบื้องต้นของเจ้าหน้าที่รับคำฟ้องของศาลปกครอง และภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่รับคำฟ้องได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำฟ้องและตุลาการเจ้าของสำนวนได้สั่งรับคำฟ้องนั้นไว้พิจารณาแล้ว โดยไม่ว่าคดีจะอยู่ในขั้นตอนใด แต่ต้องเป็นช่วงเวลาก่อนที่ศาลปกครองจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี

5) ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นไปตามแนวทางของทั้งสองประเทศ รวมทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีแพ่งของศาลยุติธรรมซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ กรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบผลสำเร็จ ซึ่งอาจเป็นการตกลงยุติประเด็นข้อพิพาทที่เป็นประเด็นหลักในคดี โดยผู้ฟ้องคดียินยอมถอนคำฟ้องไม่ว่าจะเป็นบางส่วนหรือบางข้อหา หรือมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันทั้งในศาลและนอกศาล ซึ่งจะทำให้ข้อพิพาทที่มีอยู่ระงับลงและเกิดข้อตกลงใหม่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ หลังจากนั้นศาลปกครองก็จะพิพากษาคดีตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว คดีจึงยุติลง ส่วนกรณีการไกล่เกลี่ยไม่ประสบผลสำเร็จ คือกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ไม่ว่าเนื่องจากสาเหตุใด หรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขอถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ข้อพิพาทนั้นก็ต้องกลับเข้าสู่ขั้นตอนปกติของกระบวนการวิธีพิจารณาคดี

ปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ศาลปกครองดำเนินกระบวนการพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเพื่อยุติข้อพิพาทต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการไต่เถียงข้อพิพาทในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาพบว่า ในปัจจุบันศาลปกครองใช้วิธีพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับคดีปกครองอื่น โดยกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองไม่มีบทบัญญัติให้ระงับข้อพิพาทโดยการไต่เถียงข้อพิพาท คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นรูปแบบของคดีปกครองประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีปกครองประเภทอื่น ศาลปกครองมีการจัดตั้งแผนกคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเพื่อการบริหารจัดการคดีรวมทั้งมีการให้นิยามความหมายของคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ ผู้ศึกษามีแนวความคิดว่า ควรที่จะนำการระงับข้อพิพาทโดยการไต่เถียงมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เมื่อกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองยังไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้ จึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง คือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เพื่อให้ตุลาการศาลปกครองทำการไต่เถียงข้อพิพาทในคดีปกครองได้ ซึ่งจะมีผลให้มีการไต่เถียงข้อพิพาทในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้วย และมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการไต่เถียงข้อพิพาทคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยการไต่เถียงข้อพิพาทในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการไต่เถียงข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นจึงขอเสนอให้เพิ่มมาตรา 60/1 ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ความว่า “ในระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้น หากตุลาการศาลปกครองเห็นสมควรหรือคู่กรณีร้องขอให้มีการไต่เถียงข้อพิพาท ให้ศาลดำเนินการให้เป็นไปตามนั้น” และยกเลิกความในมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 จากเดิมที่บัญญัติว่า “การดำเนินการทั้งปวงเกี่ยวกับการฟ้อง การร้องขอ การเรียกบุคคล หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเป็นคู่กรณีในคดี การดำเนินกระบวนการพิจารณา การรับฟังพยานหลักฐาน และการพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด” และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “การดำเนินการทั้งปวงเกี่ยวกับการฟ้อง การร้องขอ การเรียกบุคคล หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเป็นคู่กรณีในคดี การดำเนินกระบวนการพิจารณา

การรับฟังพยานหลักฐาน การไต่ถามข้อพิพาท และการพิพากษาคดีปกครอง นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด” โดยได้ยกร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่) พ.ศ.” เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 แนบมาในภาคผนวกด้วยแล้ว โดยเห็นว่าการนำการไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง เป็นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองอีกวิธีหนึ่ง และเป็นการยุติข้อพิพาทโดยข้อตกลงที่ประชาชนมีส่วนในการกำหนดขึ้นเองจึงทำให้ประชาชนรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรมในคดีอย่างแท้จริง

2. ตุลาการศาลปกครองลดภาระในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีปกครองในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมบางคดี เป็นการแบ่งเบาภาระของตุลาการศาลปกครอง โดยตุลาการศาลปกครองสามารถทุ่มเทเวลาให้กับคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถนำการไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ได้

3. เพิ่มสถานะในการเจรจาต่อรองของฝ่ายเอกชน เนื่องจากคู่กรณีในการไต่ถามข้อพิพาทมีโอกาสที่จะเสนอข้อต่อรองได้เท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อประชาชน และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของศาลปกครองที่ดีในสายตาของประชาชน

4. ประหยัดค่าใช้จ่าย เวลา บุคคลและทรัพยากรต่างๆ เนื่องจากกระบวนการไต่ถามข้อพิพาทไม่มีรูปแบบที่เคร่งครัด ไม่มีขั้นตอนและระยะเวลาในการรวบรวมข้อเท็จจริงเหมือนการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีปกครองตามปกติ จึงช่วยประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย เวลา รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและเอกสารวัสดุต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามปกติ

5. การที่คดีที่ยุติลงโดยคำพิพากษาที่ชี้ให้เห็นว่าการกระทำของฝ่ายปกครองคือหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าในกรณีใด ๆ เป็นการแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ในทางลบต่อหน่วยงานทางปกครองนั้นๆ ในขณะเดียวกันหากมีการไต่ถามข้อพิพาทในเรื่องนั้น และปรากฏผลการตกลงกันโดยหน่วยงานทางปกครองจะต้องดำเนินการแก้ไขข้อผิดพลาดของตน จะเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติผิดพลาดดังกล่าว แม้ว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นเช่นเดียวกับกรณีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี

นอกจากนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า เพื่อเป็นการสร้างกระบวนการไต่ถามข้อพิพาทในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ ควรที่จะมีแนวทางในการสร้างและพัฒนาตุลาการ

ศาลปกครองให้มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินการระงับข้อพิพาทและกฎหมายสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเชิงลึกเพื่อที่จะสามารถโต้เถียงเพื่อระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างตรงประเด็น ในกรณีนี้จึงต้องมีการเสริมความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการโต้เถียงข้อพิพาท เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการโต้เถียงข้อพิพาทด้วย และควรจัดตั้งหน่วยงานภายในสำนักงานศาลปกครองให้มีภารกิจสนับสนุนตุลาการศาลปกครองในการดำเนินการโต้เถียงข้อพิพาทในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

